

Bruk av alternativ behandling i Norge

Undersøkelsen er utført for Nasjonalt informasjonssenter for alternativ behandling (NIFAB) av Synovate MMI, som har gjennomført telefonintervju, og Nasjonalt forskingssenter innen komplementær og alternativ medisin (NAFKAM) som har analysert og utarbeidet rapporten.

NAFKAM: Vinjar Fønnebø og Laila Launsø

NIFAB: Trude Bessesen og Terje Nilssen

Sammendrag

Bakgrunn. Tidligere studier viser økt bruk av alternativ behandling i den voksne befolkningen i den vestlige verden. I Norge er det de senere år gjennomført flere brukerundersøkelser. Vi har i mars 2007 hentet inn oppdatert informasjon gjennom en ny intervjuundersøkelse.

Materiale og metode. Undersøkelsen er gjennomført av Synovate MMI som et telefonintervju med 1007 personer 15 år eller eldre i perioden 8. – 12. mars 2007. NAFKAM har analysert resultatene.

Resultater:

- Om lag halvparten (48,7 %) av befolkningen har brukt alternativ behandling av enten alternativ behandler utenfor helsevesenet eller av helsepersonell innenfor helsevesenet i løpet av de siste 12 månedene.
- Kvinner har brukt alternativ behandling i noe større grad enn menn.
- Andelen som bruker alternativ behandling er høyest i aldersgruppen 15-24 år. Dette skiller seg ut fra tidligere undersøkelser hvor bruken var høyest i eldre aldersgrupper.
- Andelen som bruker alternativ behandling er høyest blant bosatte i Oslo.
- Massasje og akupunktur er de behandlingsformer som oftest blir gitt av både alternative behandlere utenfor og helsepersonell innenfor helsevesenet.
- 10 % av mennene og ca 15 % av kvinnene har gått til en type behandling hos alternativ behandler minst 4 ganger i løpet av de siste 12 månedene.

Noen tidligere undersøkelser

Bruken av alternativ behandling har vært økende i løpet av de siste 40 år. Studier viser at 20-62% av den voksne befolkningen i den vestlige verden har benyttet seg av alternativ behandling (1-8). De siste resultater fra Danmark stammer fra undersøkelser utført i henholdsvis 2003 og 2005 (9,10).

I Danmark steg bruk av alternativ behandling fra 10,0 % i 1987 til 22,5 % i 2005 (respondenter ble spurt om sin bruk 'innen for det seneste år') (10).

I USA steg bruken fra 33,8 % i 1990 til 42,1 % i 1997 (respondenter spurt om sin bruk 'i løpet av siste år') (4). En amerikansk studie har vist, at bruken av alternativ behandling stagnerte i løpet av det siste tiåret (11).

Den norske befolknings bruk av alternativ behandler er undersøkt i 1997 av Aarbakkeutvalget (12), og i 2002 og 2005 av Statistisk Sentralbyrå (13) før den foreliggende undersøkelse (bruk siste 12 mnd.).

I 2001 gjennomførte NAFKAM en undersøkelse av bruk av alternativ behandling ved norske sykehus (14). Denne viste at om lag hvert fjerde norske sykehus tilbød en eller annen form for alternativ behandling, vanligst var akupunktur.

I 2004 viste en lignende studie at alternativ behandling praktiseres av leger og ikke-leger på litt under 15 % av sveitsiske sykehus (15). De hyppigst brukte alternative behandlingsmetoder praktisert av leger var akupunktur, TCM (Traditional Chinese Medicine) og homøopati. De mest brukte alternative behandlingsmetoder praktisert av ikke-leger var fotsoneterapi, akupunktur og homøopati.

Spørsmål og svarkategorier i de undersøkelser som er gjennomført innenfor og mellom land er svært forskjellige, og det vanskeliggjør sammenligninger (7).

Denne undersøkelsen

Våren 2007 har NIFAB/NAFKAM kartlagt bruk av alternativ behandling i den norske befolkning. Vi har kartlagt befolkningens bruk av alternativ behandling både innenfor og utenfor helsevesenet. Undersøkelsen er gjennomført av Synovate MMI som et telefonintervju med 1007 innbyggere 15 år eller eldre i perioden 8. – 12. mars 2007.

I tillegg til en rekke spørsmål om demografiske faktorer, ble følgende fire spørsmål om alternativ behandling stilt til respondentene:

1. Har du i løpet av de siste 12 måneder brukt noen av følgende alternative behandlingsformer av behandlere UTENFOR helsevesenet?

- Akupunktur
- Homøopati
- Fotsoneterapi
- Healing/håndspåleggelse/lesing
- Kinesiologi
- Massasje
- Naturterapi
- Psykoterapi (ikke psykolog/psykiater)
- Har du brukt andre alternative behandlingsformer UTENFOR helsevesenet enn de vi har nevnt

2. Hvor mange ganger har du vært til slik konsultasjon i løpet av de siste 12 mnd hos behandlere UTENFOR helsevesenet når det gjelder...?

- Akupunktur
- Homøopati
- Fotsoneterapi
- Healing/håndspåleggelse/lesing
- Kinesiologi
- Massasje
- Naturterapi
- Psykoterapi (ikke psykolog/psykiater)

3. Har du i løpet av de siste 12 måneder brukt noen av følgende alternative behandlinger utført av HELSEPERSONELL innenfor helsevesenet?

- Akupunktur
- Homøopati
- Fotsoneterapi
- Healing/håndspåleggelse/lesing
- Kinesiologi
- Massasje
- Naturterapi
- Psykoterapi (ikke psykolog/psykiater)
- Har du brukt andre alternative behandlingsformer INNENFOR helsevesenet enn de vi har nevnt

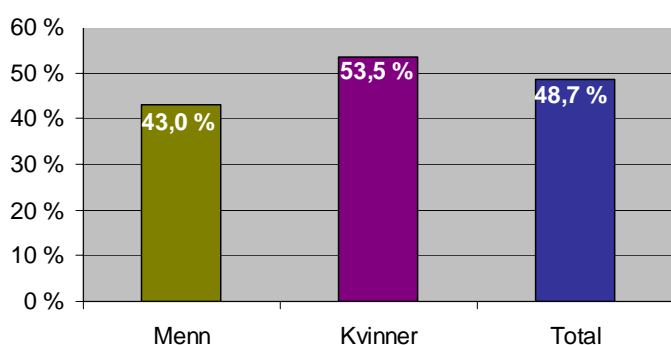
4. Hvor mange ganger har du vært til slik konsultasjon i løpet av de siste 12 mnd hos helsepersonell når det gjelder...?

- Akupunktur
- Homøopati
- Fotsoneterapi
- Healing/håndspåleggelse/lesing
- Kinesiologi
- Massasje
- Naturterapi
- Psykoterapi (ikke psykolog/psykiater)

For alle prosentandeler som er oppgitt i denne undersøkelsen vil feilmarginen være om lag ± 4 % for resultater som er basert på alle innen hvert kjønn. Resultater som er brutt ned på for eksempel 19 fylker vil ha en feilmargin på om lag ± 12 %. Det er derfor viktigere å se på trender enn enkelttall.

Andel nordmenn som har gått til alternativ behandler?

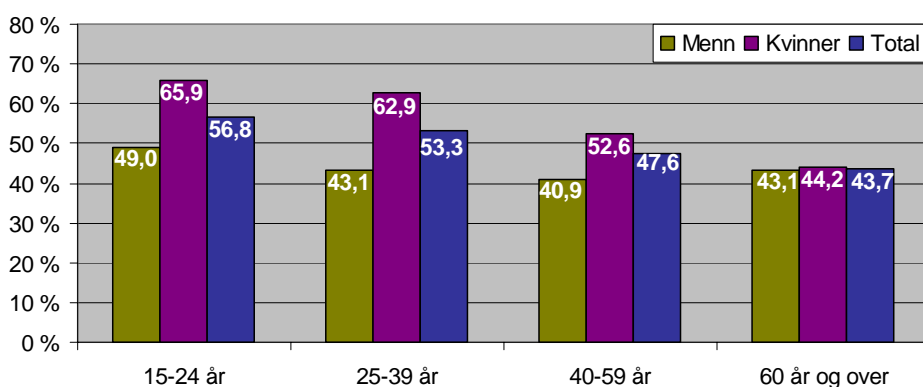
Figur 1. Bruk av alternativ behandling av alternativ behandler utenfor eller helsepersonell innenfor helsevesenet siste 12 måneder

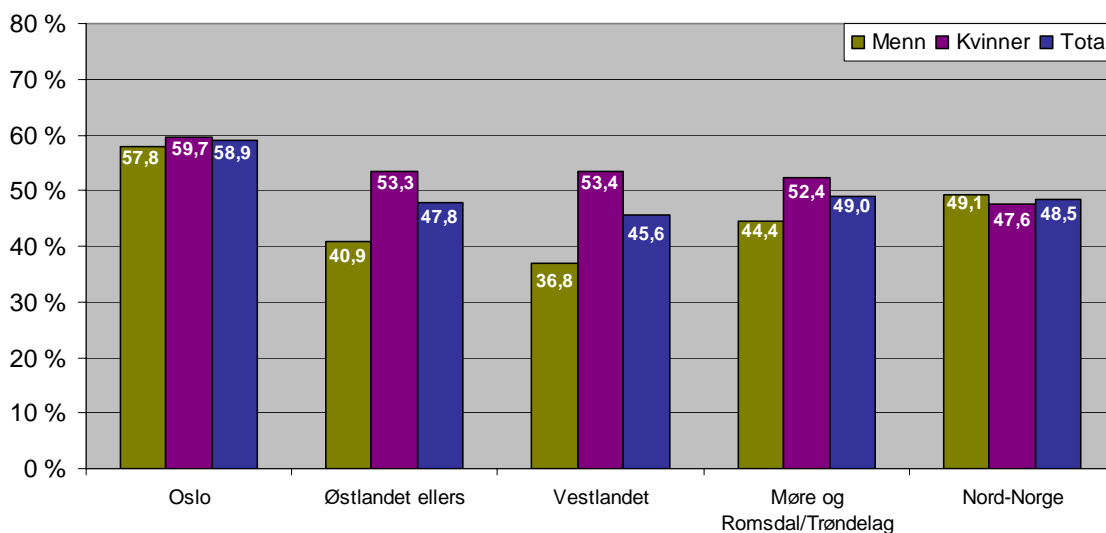
Figur 1 viser at annenhver voksne nordmann de siste 12 måneder har brukt alternativ behandling av alternativ behandler utenfor eller helsepersonell innenfor helsevesenet. Kvinner har brukt alternativ behandling i noe større grad enn menn.

Andelen som bruker slik behandling er høyest i aldersgruppen 15-24 år (Figur 2). Andelen er også høyest blant bosatte i Oslo. (Figur 3).

Figur 2. Bruk av alternativ behandling av alternativ behandler utenfor eller helsepersonell innenfor helsevesenet siste 12 måneder etter aldersgruppe

Figur 3. Bruk av alternativ behandling av alternativ behandler utenfor eller helsepersonell innenfor helsevesenet siste 12 måneder etter bostedslandsdel

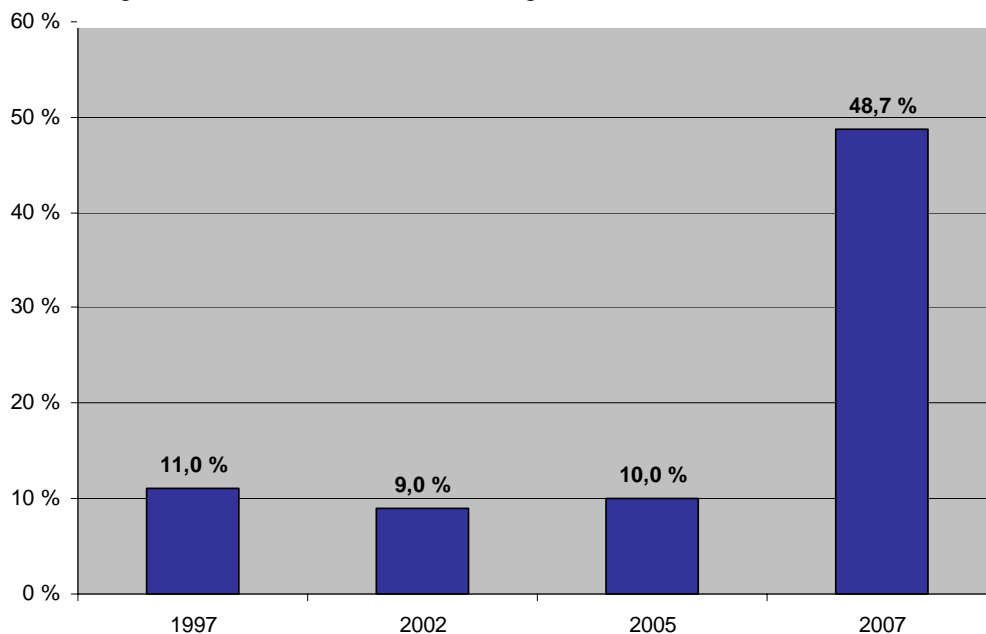
Endring i bruk av alternativ behandling fra 1997 til 2007

Bruk av alternativ behandling gitt av behandler siste 12 måneder ser ut til å ha økt dramatisk over de siste ti år, se figur 4.

I 1997 ble det i forbindelse med Aarbakkeutvalgets arbeid gjort en kartlegging av befolkningens bruk av alternativ behandling. Et av spørsmålene som da ble stilt var: "Har du oppsøkt alternativ behandler siste året?". I 2002 og 2005 har Statistisk Sentralbyrå undersøkt bruk av alternativ behandler i Levekårsundersøkelsene. Et av spørsmålene i disse undersøkelser var: "Har du i løpet av de siste 12 måneder benyttet deg av noen form for alternativ behandler?".

For spørsmålsformulering i 2007-undersøkelsen ble det spurt spesifikt om ulike behandlingsformer. Se side 3.

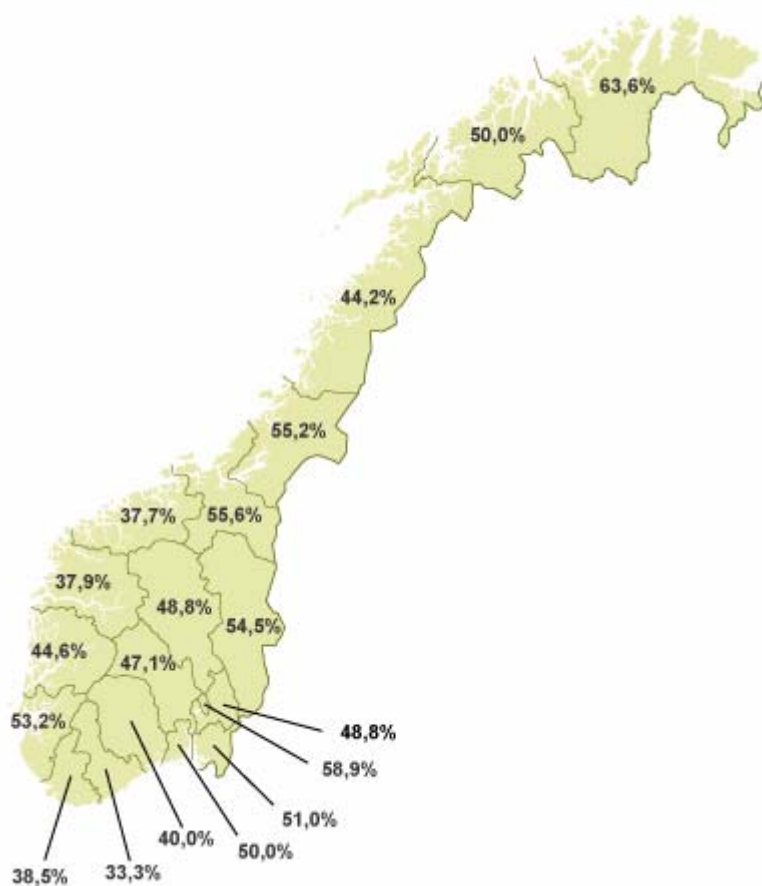
Figur 4. Bruk av alternativ behandling av behandler siste 12 måneder

Man ser umiddelbart at spørsmålet om bruk er formulert forskjellig på de ulike tidspunktene. Det har trolig vært en underrapportering av bruk i tidligere undersøkelser. Den mer detaljerte måten å spørre på i 2007 kan trolig forklare et betydelig høyere bruksnivå. Dette forsterkes ytterligere av at det i 2007 spesifikt også ble spurt om alternativ behandling av helsepersonell innenfor helsevesenet.

Fylkesvis fordeling av andel brukere av behandlere utenfor eller helsepersonell innenfor helsevesenet

I figur 5 er det for hvert fylke angitt hvor stor andel totalt som har brukt alternativ behandling gitt av behandlere utenfor eller helsepersonell innenfor helsevesenet. Andel brukere er høyest i Finnmark og Oslo, og lavest på Nord-Vestlandet og på Sørlandet. Tallene for Finnmark er svært usikre, de er kun basert på 11 personer (alle spurte var menn).

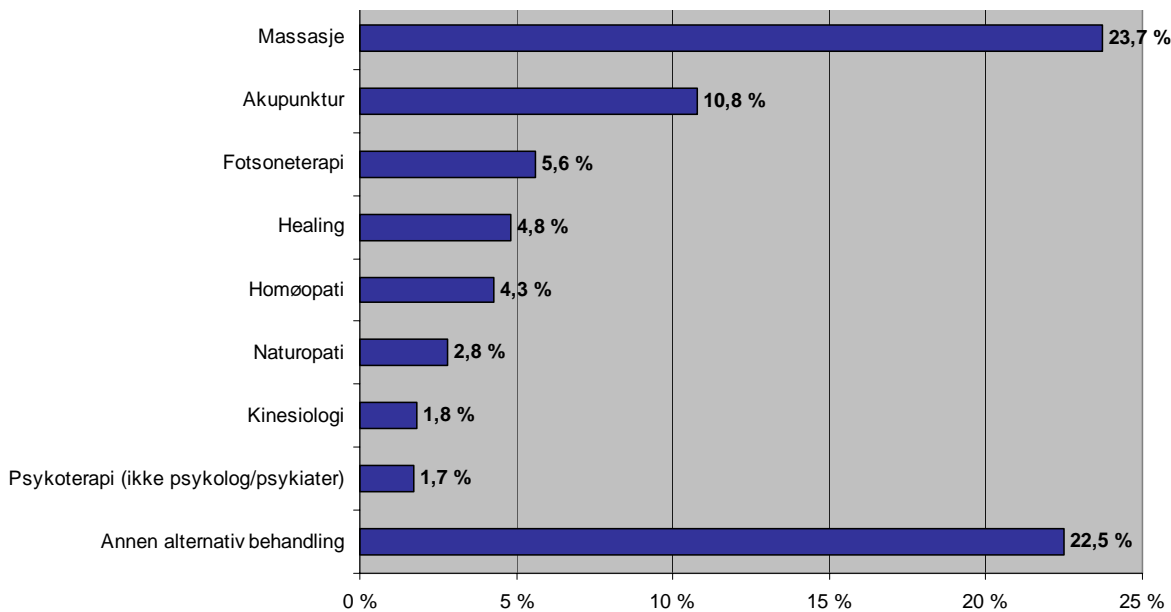

Fylke	Antall	Prosent
Finnmark	11	63,6 %
Oslo	107	58,9 %
Sør-Trøndelag	63	55,6 %
Nord-Trøndelag	29	55,2 %
Hedmark	33	54,5 %
Rogaland	79	53,2 %
Østfold	51	51,0 %
Vestfold	50	50,0 %
Troms	34	50,0 %
Oppland	43	48,8 %
Akershus	121	48,8 %
Buskerud	51	47,1 %
Hordaland	101	44,6 %
Nordland	52	44,2 %
Telemark	40	40,0 %
Vest-Agder	39	38,5 %
Sogn og Fjordane	29	37,9 %
Møre og Romsdal	53	37,7 %
Aust-Agder	21	33,3 %

Hvilke alternative behandlingsformer gis oftest?

Figur 6 nedenfor viser at massasje og akupunktur er de behandlingsformer som oftest blir gitt i Norge.

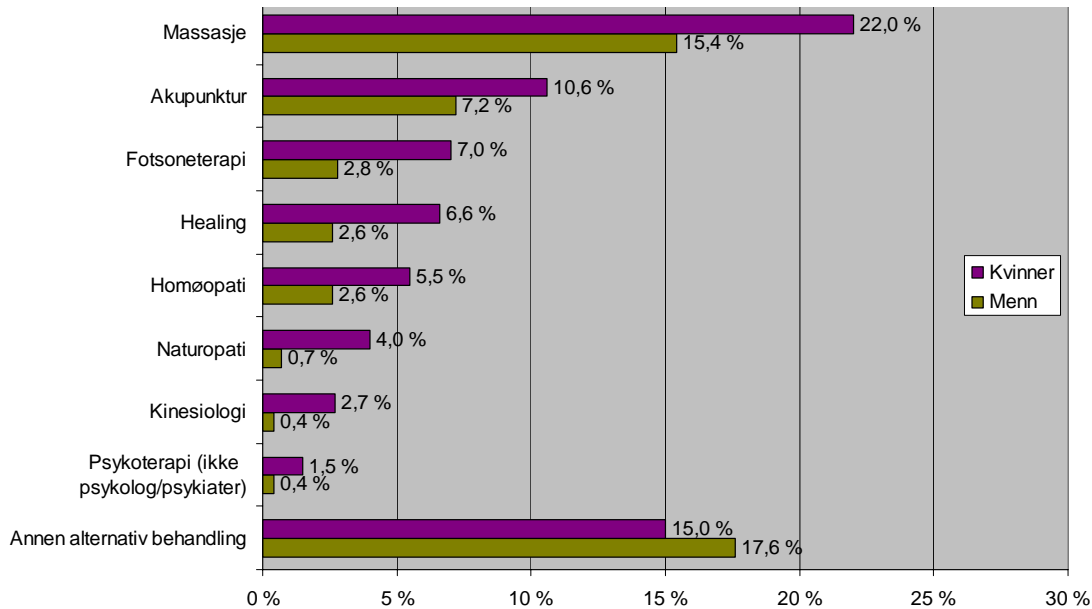
Figur 6 Andel som har brukt ulike alternative behandlingsformer av behandlere utenfor eller helsepersonell innenfor helsevesenet

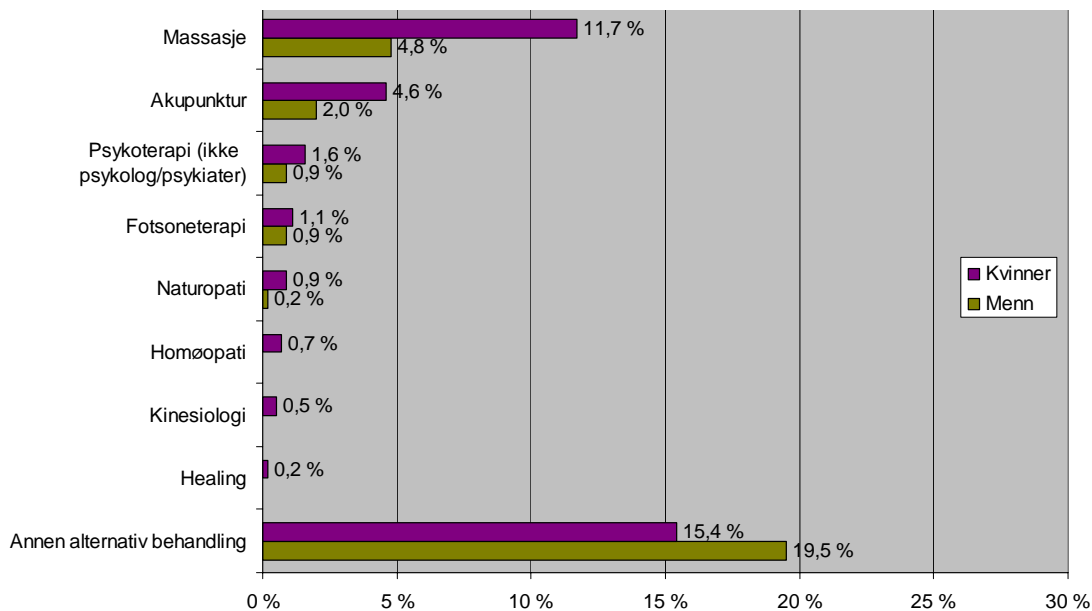
Figur 7 og 8 viser at massasje og akupunktur er de behandlingsformer som oftest blir gitt både av alternative behandlere utenfor og helsepersonell innenfor helsevesenet. Ingen menn har mottatt homøpati, kinesiologi eller healing av helsepersonell innenfor helsevesenet.

Figur 7. Andel som har brukt ulike alternative behandlingsformer av behandler utenfor helsevesenet

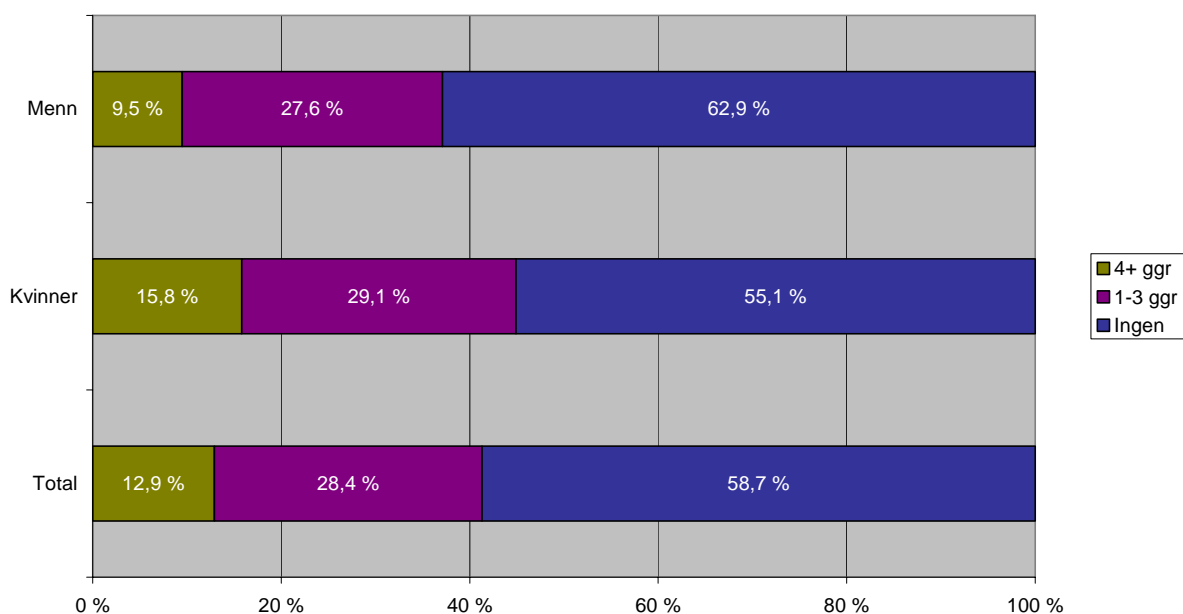
Figur 8. Andel som har brukt ulike alternative behandlingsformer av helsepersonell innenfor helsevesenet

Hvor ofte har den enkelte brukt alternativ behandling av alternativ behandler utenfor helsevesenet

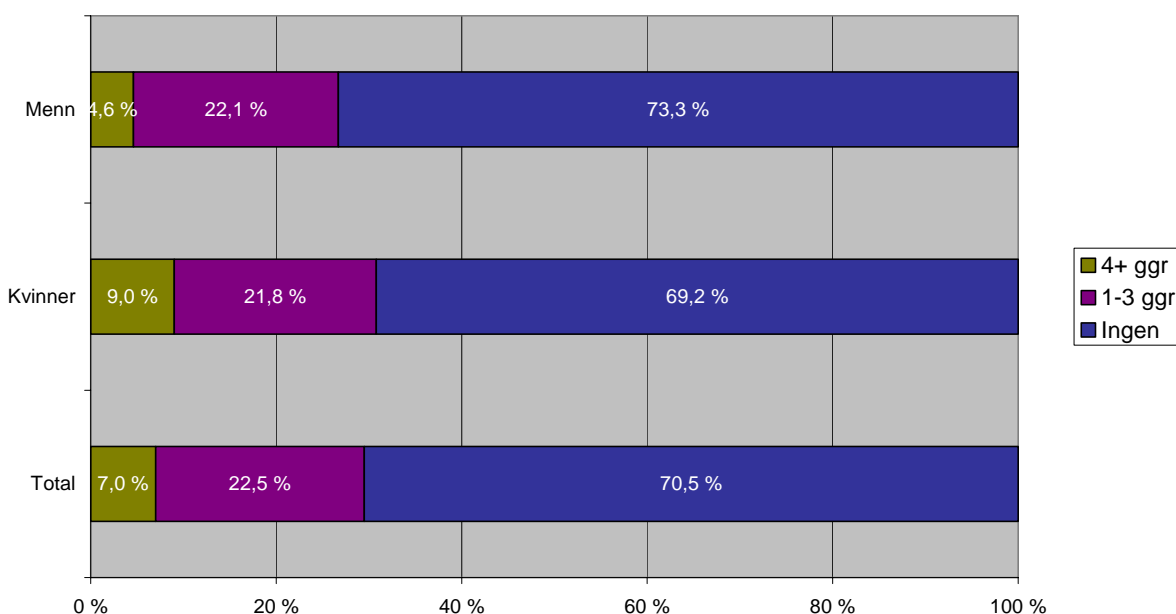
Figur 9 viser andelen menn og kvinner som har gått til samme type behandling enten fire ganger eller mer, 1-3 ganger eller ikke i det hele tatt. Ti prosent av mennene og cirka 15 % av kvinnene har gått til en type behandling hos alternativ behandler(e) minst fire ganger.

Figur 9. Andel som har brukt en spesifikk alternativ behandling av alternativ behandler utenfor helsevesenet 1-3 eller 4+ ggr siste 12 mndr

Figur 10 viser samme tall for alternativ behandling av helsepersonell innenfor helsevesenet. Omlag 5 % av mennene og nesten 10% av kvinnene har brukt en type alternativ behandling hos helsepersonell i helsevesenet minst fire ganger i løpet av de siste 12 måneder.

Figur 10. Andel som har brukt en spesifikk alternativ behandling av helsepersonell innenfor helsevesenet 1-3 eller 4+ ganger siste 12 måneder

Oppsummering

Denne undersøkelsen viser at bruk av alternativ behandling utgjør en vesentlig del av befolkningens behandlingserfaringer. Omlag halvparten av befolkningen rapporterer å ha brukt alternativ behandling av enten en alternativ behandler utenfor helsevesenet eller av helsepersonell innenfor helsevesenet. Når man vet at hele befolkningen ikke nødvendigvis har behandlingstrengende sykdommer/plager til enhver tid, blir omfanget av slik bruk ekstra tankevekkende.

Referanser

1. Launsø L. Brugen af alternative behandlere. Nordisk Medicin, juni 1981, vol. 96: pp 177-180.
2. Launsø L. Det alternative behandlingsområde: brug og udvikling; rationalitet og paradigmer. København: Akademisk Forlag 1996.
3. Eisenberg D, Kessler R, Foster C et al. Unconventional medicine in the United States – prevalence, costs and patterns of use. N Engl J Med 1993; 328: 246-52.
4. Eisenberg D, Davis R, Ettner S et al. Trends in alternative medicine use in the United states, 1990-1997. results of a follow-up National Survey. JAMA 1998; 280: 1569-75.
5. Astin JA. Why patients use alternative medicine: results of a national study. JAMA 1998; 279: 1548-53
6. Kessler RC, Davis RB, Foster DF et al. Long-term trends in the use of complementary and alternative medical therapies in the United States. Ann Intern Med 2001; 135: 262-8.
7. Hanssen B, Grimsgaard S, Launsø L et al. Use of complementary and alternative medicine in the Scandinavian countries. Scandinavian Journal of Primary Health Care, 2005; 23:57-62.
8. Barnes P, Powell-Griner E, McFann K, Nahin R. The use of complementary and alternative medicine in the United States. CDC Advance Data Report #343. NCCAM, National Institutes of Health. U.S. Department of Health and Human Services. September 2004.
9. Lønroth HL, Ekholm O. Alternativ behandling i Danmark – brug, brugere og årsager til brug. Ugeskrift for Læger, 2006; 168 (7): 685-6.
10. Ekholm O, Kjølner M. Brugen af alternativ behandling i Danmark. Resultater fra den repræsentative Sundheds- og Sygelighedsundersøgelse. Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund 2007; 6: 15-24.
11. Tindle HA, Davis RB, Phillips RS, Eisenberg DM. (2005). Trends in use of complementary and alternative medicine by US adults: 1997-2002. Alternative Therapies in Health and Medicine. 11 (1):42-49.
12. Brukerne av alternativmedisinske behandlingsformer.
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/NOUer/1998/NOU-1998-21/8.html>. Aksessert 160507.
13. Bruk av helsetjenester. SSB Levekårsundersøkelsene, 2002 og 2005.
<http://statbank.ssb.no/statistikbanken>. Aksessert 160507.
14. Salomonsen LJ, Grimsgaard S, Fønnebø V. Bruk av alternativmedisinsk behandling ved norske sykehus. Tidsskr Nor Lægeforen 2003; 123: 631 –3.
15. Widmer M, Herren S, Dönges A, Wapf V, Busato A. 2006. The supply of complementary and alternative medicine in Swiss hospitals. Forschende Komplementärmed;13:356-361.